

ODBIĆ (90) *vb pf*

o jasne.

inf odbić (21). ◇ *fut 1 sg* odbiję (1). ◇ *3 sg* odbije (2). ◇ *3 pl* odbiją (3). ◇ *praet 1 sg m* -m odbił (5), ja odbił (1) *ZapWar* (5:1). *f* -m odbiła (1). ◇ *2 sg m* odbiłeś (1). ◇ *3 sg m* odbił (18). *f* odbiła (2). ◇ *1 pl m pers* -zmy odbili (1) *Leop*. ◇ *3 pl m pers* odbili (18), są odbili (1); odbili : są odbili *LibMal* (3:1). ◇ *plusq 3 sg m* był odbił (2). ◇ *con 2 sg m* by odbił (1). ◇ *3 sg m* by odbił (1). ◇ *3 pl m pers* by odbili (1). *subst* by odbiły (1). ◇ *impers praet* odbito (5), odbito było (1) *WyprPl*. ◇ *con* by odbito (1). ◇ *part praet act* odbiwszy (2).

Sł stp notuje, Cn s.v. szturm odbić, Linde XVI – XVIII w.

1. Uderzeniem spowodować bolesny ślad [co] (4) :

a. *Bijąc kogoś* (2) :

odbić komu (1): Szpetnieś tego przypłacił y odbitoć boki. *PaprPan* Ff2.

odbić czym (1): Boże vchoway w inych łtronach pijánego vyrzeć/ tho wnet kijem podełzwy odbiją *RejZwierc* 60v.

b. *Uderzywszy się, stłukłszy sobie* [zawsze: sobie] (2) : iestliby łobie odbil bok/ albo czo inłzego/ tedy dijalteą mazać *FalZioł* V 89v; Gdy łobie koń podełzwy odbije. *SienLek* 174v.

2. *Oddać uderzenie* (1) : Referio, Odbić. *Mącz* 121c.

3. *Bijąc powetować sobie, zemścić się biciem* [co na kim] (1) : Syrus mihi tergo poenas pendet, Zádkiem mi to zápláci/ Odbiyę to ná niem. *Mącz* 288c.

4. *Skierować w przeciwną stronę przedmiot wymierzony w siebie* (6) :

a. *Odrzucić piłkę* (1) :

Zwrot: »piłę odbić« (1): Retorquere pilam, Piłę odbić. *Mącz* 459d.

b. *Odeprzeć cios bronią; telum depellere a. excipere* *Mącz* (5) : *Mącz* 287b, 442c; pokázuie/ iákoby miał odbić/ y pothym ciąć ná nieprzyaciela. *GórnDworz* 18v.

Zwrot: »odbić sztych« [w tym: czym (1)] = *excipere impetum gladii* *Mącz* (2): Scuto vitare periculum, Tarczą odbić álbo ná tarcz wziąć yáki łztych. *Mącz* 376c, 259d.

5. *Rozbić siłą i otworzyć* [co] (8) :

[*odbić komu*: tám mu Mołkiewłkich więźniow okowy im odbiwłzy odięto *StryjKron* 746.]

odbić czym (1): kłotheczką odbila kamyenyem *LibMal* 1547 124v.

Zwroty: »bronę, drzwi, fortę odbić« [szyk zmienny] (2:1:1): ysch ocziecz [...] nye nayachal sbroyną rąką dobyaley lanky [...] a ny othbył drzwy oth wiąthschego domv *ZapWar* 1532 nr 2470; Napierwey Młotem złotym vderzy w tę złotą Fortę/ ktorą potym rzemiełnicy do końca odbiją/ bo zámurowána bywa *BielKron* 234v, 61; *BielSpr* 9v.

»odbić kłot(ecz)kę, zamek« [szyk zmienny] (3 :1): Iako ya samowtor nyeothbil zamkv vsyeny slychetnego stanislawa yvrkowego *ZapWar* 1534 nr 2545, 1532 nr 2548, 1537 nr 2563; *LibMal* 1547 124v.

6. *Zabrać siłą* [w tym: kogo, co (35)] (36) :

a. *O przedmiotach materialnych, ludziach lub zwierzętach* (35) : ktoby we wśi álbo w polu ciąż odbił/ tácy máią być karáni trzemá grzywnomá *UstPraw* G.

odbić u kogo (1): yakom ya nyeodbył konya [...] v szlachathnego Iacvba Kadzyalki *ZapWar* 1527 nr 2325.

odbić komu (2): Gárlius Neápolitánfkiego krolá fyn odbił im cżterzy okręty obładzone od wiátru *BielKron* 192v; *KwiatOpis* B3v.

a. *Co zostało uprzednio zabrane siłą: odebrać* (31) : *ZapWar* 1510 nr 2062, 1513 nr 2144 [2 r.]; myal yuż wyfziecz onye [*ukradzione pieniądze*] alyego zaczi odbili za rozkazanym Throczkiego Woyewodi *LibMal* 1548 143; *BielKron* 201v.

odbić komu (11): konyv dwv yefth vkradł, kthore ziemyanye nyeiaczi [...] yemv zařzią řłą odbyli. *LibMal* 1543/73, 1545/95, 1546/121, 1553/173, 173v, 176v; *BielKron* 58v, 100, 409v; *CzechRozm* 227v; kiedy mu [*cesarzowi tureckiemu*] ón Hetman wielki Ian Tarnowfki [...] był odbił ziemię Wołofką *OrzJan* 76; Tátárom go odbito było w dżikim polu. *WyprPl* B4.

Zwrot: »odbić gwałtem« [*szyk zmienny*] (2): ya kom ya dwudzyeszthv gąszy zayąthych zeszkody nyeodbył gwałthem kthore gnal do obori szwoyey *ZapWar* 1503 nr 1948; *BielKron* 58v.

»łup(y), połony (a. plon(y)), korzyść odbić« [*w tym: połony i łupy* (2)] = *praedam eruere Vulg* [*szyk zmienny*] (5:5:2): *Leop* 1.Reg 30/22; Pomorzanie [...] wthárgnęli Krolowi do Mázowfz bez wieřci y wygnáli wiele plonu y ludzi. Ale Mágnum [...] poráził ie w tył/ y odbił zářię wřzytek łup. *BielKron* 352, 379, 409v; ná głowę ich poráziwfzy łupy wřzytki y połony odbili *StryjKron* 752, 135, 442 [2 r.], 472, 662.

»więźnie (więźniow) odbić« [*szyk zmienny*] (5): *BielKron* 409v; gdy nieprzyziaciel wtárgnie w ziemię więźniow nábieterze/ Zbierze Hetman [...] poczet/ odbije więźnie ony *RejZwierc* 94v; *StryjKron* 308, 442, 662.

W przeni (2) :

Zwrot: »odbić z ręku [*czyich, komu*]« (2): Azaż też tego nie pámietařz co Chriřtus Piotrowi powiedźiał/ gdy go bronić y z ręku złořnikom odbić chćiał? *CzechRozm* 245v; gdy iuż był odbił y wybáwił z ręku Litewřkich trzy tyřiące więźniow *StryjKron* 308.

b. *O funkcji [komu]* (1) : SYbillin mąż Gwido/ odbił opiekę dzyecięciá Bálduiná piątego Ráymundufowi řwakowi *BielKron* 179v.

7. *Odpędzić; repellere HistAl, Mącz; depellere, premere Mącz* (29) :

odbić kogo (9): *ZapWar* 1510 nr 2074; A gdy Taborfcy ku Prádze milczkiem wnocy przydybáli. Práźanie obáčzywfzy odbili ie. *BielKron* 327, 28v. *Cf* *odbić kogo od kogo*.

odbić kogo od kogo, od czego (6): przyřzły cory kápłaná Mádiánfkiego [...] nápawác owiec do onego wzdroiu/ przyřzli pářterze drudzy odbili ie od wody dla řwoich owiec *BielKron* 28v; *Invitam pressit ab aedibus*, Ledwey yą odbił od domu. *Mącz* 320c, 287b, c; Od łupu odbić płomięń zwyćiężće nie może *GórnTroas* 9. *Cf* *Zwrot*.

Zwrot: »odbić gwałtem [*kogo od kogo*]« (1): Iakom ya slachathnegonego [!] pawła segzowa nyeothbyła gwałthem oth kmyecza yego sbyegłego *ZapWar* 1510 nr 2074.

Przeni: *Sklónić, zmusić do sprzeniewierzenia się Bogu [kogo od kogo]* (2) : Nie mářz ták wielkich plag áni męki ná zyemi/ ktoreby mię od Páná moiego odbiły. *BielKron* 27v.

Szereg: »odbić ani odstraszyć« (1): A iż fie nie dáli od niego [Boga] odbić áni odfthráfzyć żadnym wiatrom [...] thego morzá frogiego á obłędliwego fwiátá tego *RejPos* 263.

a. Odeprzeć atak, najazd (18) : IPS iednák co mógł odbił *KmitaSpit* C2.

odbić kogo (10): Názáiutrz przypuścili [Turcy] kłzturmu/ odbito ie prętko *BielKron* 251, 247v [2 r.], 249, 250. Cf *odbić kogo od czego; kogo czym*.

odbić co (6): Tę gwałtowną niebezpieczność y naiazdy Niemieckie/ Gedimin wielki Xiądz chcą odbić [...] *StryjKron* 410. Cf »gwałt odbić«.

odbić kogo od czego (4): *LibLeg* 11/64; Turcy przypuścili ku łzturmu profthy lud [...] / odbili od murow nieprzyaściele *BielKron* 250, 391v; Stániław Kífzka y iego Namieftnik Sołohub wtory raz Mołkwę od Smolenkiego Zamku odbili *StryjKron* 687.

odbić kogo czym (1): Iánczárowie przyfkoczyli náfze ftrzelbą odbili *BielKron* 309v.

Zwrot: »gwałt, szturm odbić« = *violentiam repellere* *HistAl* [szyk zmienny] (4:1): *HistAl* E6; Kiedy pierwzy łzurm odbiją/ iuz potym lepszego fercá będą *BielSpr* 64; TAtarski Carz [...] ná Podole woyłká fwe wypráwił/ Lecz Bárthłomiey Buczacki z Láfczem fwoie dwory/ Złaczywzy wmyflili gwałt ich odbić fkory. *StryjKron* 632; gdy Mołkiewski [...] páńftwá Litewłkie woiował [...] Krol Sigmunt widząc iż gwałt gwałtem odbić potrzebá/ poftał vpomink Cárzowi Prekopłkiemu/ ktory [...] do Mołkiewłkich ziem wciágnáwzy/ wielką korzyść ludu y dobytku wygnáł *StryjKron* 737, 240.

Przen [co] (1) : náiazdy wízelákie/ ábo łzturmy tych/ ktorzy co przeciwnego mówią/ nie tylko wytrwác/ ále ie też y odbić *CzechRozm* 225.

8. Oderwać, odłączyć coś przybitego wyjmując to, czym było przybite [co] (1) : Ku prawé ręce Iozeff wftápił/ a s prazą wielką gwozdz miałfy wybił Nikodém ku lewé ręce fie rzucil/ którą odbiwłfy/ ku nogám fie przybliżył. *OpecŻyw* [155].

9. Odkroić [co z czego] (1) : Distringere crustam panis, Okroić/ odbić skórę z chlebá. *Mącz* 42ld.

10. Odsunąć od kogoś na swoją korzyść prawo pierwszeństwa do majątku; przen (2) : Gdzie Donácia, tám iuz y przyaścieł [= *krewny*] nie może odbić, áni odłożyć przedania *SarnStat* 697.

odbić kogo od czego (1): A Prescriptia od w wiązania idzie, [...] blizszy mogą go od tego [objęcia majątku] odbić *SarnStat* 779.

11. Odpowiedzieć na czyjś opinię dowodząc jej niesłuszności [komu] (1) : Acz Beza iego zdánie zbić chce/ ále by to był zá iego żywotá piłał/ podobno by mu odbito. *BudNT* Kk3.

12. [Otworzyć beczkę:

Zwrot: »beczkę odbić«: iż każdy mieszczanin albo mieszcza, którykolwiek szynkuje śledzie, skoro pierwszą beczkę odbije, winna dać do dwora rožen śledzi *LustrPłoc* 48.]

Synonimy: **6. odratować, 7. odegnąć, odłożyć, odpędzić, odpłoszyć, odrazić, odsadzić; a. odeprzeć, odgromić, odrzucić.**

Formacje współrdzenne cf BIC.

Cf **ODBICIE, ODBITY**